

شناخت بانک توسعه اسلامی

تاریخچه و اهداف آن

دکتر غلامعلی مسرور

تاریخچه بانک توسعه اسلامی

بانک توسعه اسلامی یکی از مؤسسات عظیم مالی بین‌المللی است که از نهادهای تخصصی سازمان کنفرانس اسلامی (OIC) می‌باشد. این بانک بنا به ضرورت‌های اقتصادی و سیاسی موجود در جهان اسلام و به منظور کمک به توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای اسلامی و همچنین تحکیم وحدت و همبستگی اقتصادی و سیاسی مسلمانان در تاریخ ۲۰ اکتبر ۱۹۷۵ میلادی (مهر ماه ۱۳۵۴) به وسیله ۲۲ کشور اسلامی و با سرمایه اولیه ۷۵۵ میلیون دینار اسلامی (دینار اسلامی واحد پول بانک توسعه اسلامی که ارزش آن برابر با یک SDR یا حق برداشت ویژه در صندوق بین‌المللی پول است) تأسیس گردید.

قطعه‌نامه تأسیس بانک توسعه اسلامی در دومین کنفرانس وزرای خارجه کشورهای اسلامی، که در دسامبر ۱۹۷۰ در کراچی پاکستان منعقد گردید مورد تصویب قرار گرفت و متعاقب آن اولین کنفرانس وزرای اقتصاد کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی با انتشار بیانیه‌ای تمایل خود را برای تأسیس بانک توسعه اسلامی اعلام نمودند.

در دومین کنفرانس وزرای اقتصاد کشورهای اسلامی که در جده عربستان سعودی در سال ۱۹۷۲ برگزار گردید اساسنامه بانک مذکور مورد تصویب قرار گرفت و جلسه افتتاحیه هیأت عامل بانک در ژوئیه ۱۹۷۵ میلادی در ریاض (عربستان سعودی) برگزار گردید.

در پایان سال ۱۳۷۰ هـ. ش (مطابق با ۱۴۱۲ هـ. ق و ۱۹۹۱ م)

میلادی) سرمایه اسمی بانک بالغ بر ۲ میلیارد دینار اسلامی بود که به ۲۰۰۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰۰۰ دیناری تقسیم می‌گردید. در این میان سرمایه پذیره‌نویسی شده آن بالغ بر ۱۶۹۲/۵۶ میلیون دینار اسلامی بوده است.

طی سالهای اخیر، بانک توسعه اسلامی، به دلیل تقاضای روبه‌تزايد کشورهای عضو جهت استفاده از تسهیلات مالی، با فشار شدید کمبود منابع مواجه گشته و بر این اساس، سران کنفرانس اسلامی طی ششمین اجلاس خود در سنگال از هیأت عامل بانک درخواست نمودند تا موضوع افزایش سرمایه بانک را مورد بررسی قرار دهند. متعاقب آن، هیأت عامل بانک در اجلاس فوق‌العاده مجمع عمومی بانک در جده به تاریخ ۱۳۷۱ هـ. ش (مطابق با ۱۴۱۲ هـ. ق و ۱۹۹۲ م) سرمایه اسمی بانک را به ۶ میلیارد دینار اسلامی که به ۶۰۰۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰۰۰ دیناری تقسیم می‌شود، افزایش داد که از این میان تا رسیدن سرمایه به ۴ میلیارد دینار بلافاصله قابل پذیره‌نویسی می‌باشد.

کشورهای عربستان سعودی، لیبی، کویت، جمهوری اسلامی ایران، امارات متحده عربی، ترکیه، اندونزی، الجزایر، پاکستان به ترتیب دارای بالاترین سهام پذیره‌نویسی شده بانک می‌باشند.

لازم به ذکر است هر کشور اسلامی می‌تواند به عضویت بانک توسعه اسلامی درآید، مشروط بر اینکه قبلاً به عضویت سازمان کنفرانس اسلامی پذیرفته شده باشد. در حال حاضر کلیه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به جز کشور نیجریه، در بانک توسعه اسلامی نیز عضویت دارند که این تعداد ۴۵ کشور آفریقایی و آسیایی را شامل می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران و بانک توسعه اسلامی

ج. ا. ایران با تصویب مجلس شورای اسلامی در بهمن ماه ۱۳۶۶ و متعاقب آن تصویب هیأت عامل بانک توسعه اسلامی در ۳ اسفند ۱۳۶۷ ه. ش با میزان سهام سرمایه‌ای برابر با ۲/۵ میلیون دینار اسلامی که حداقل میزان سهام جهت عضویت محسوب می‌شود به عضویت بانک توسعه اسلامی در آمد. اواسط سال ۱۳۷۰ لایحه افزایش سرمایه ج. ا. ایران در بانک توسعه اسلامی، توسط هیأت دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید که با تصویب مجلس و متعاقب آن تصویب هیأت عامل بانک در بهمن ماه ۱۳۷۰ میزان سهام پذیره نویسی شده ج. ا. ایران به ۱۷۷/۵ میلیون دینار اسلامی افزایش یافت.

اهداف بانک توسعه اسلامی

بانک توسعه اسلامی جهت نیل به اهداف خود که همانا توسعه اقتصادی - اجتماعی کشورهای اسلامی و جوامع مسلمان می‌باشد از طرق ذیل اقدام می‌نماید:

- ۱- مشارکت در سرمایه طرحهای تولیدی
 - ۲- سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی
 - ۳- اعطای تسهیلات به بخش خصوصی و عمومی کشورهای عضو جهت تأمین مالی طرحهای تولیدی
 - ۴- ایجاد و بهره‌برداری از صندوقهای تخصصی
 - ۵- قبول سپرده‌های کشورهای عضو
 - ۶- کمک به افزایش حجم تجارت خارجی کشورهای عضو، بخصوص در مورد کالاهای سرمایه‌ای
 - ۷- ارائه کمکهای فنی
 - ۸- انجام تحقیقات به منظور تطبیق فعالیتهای اقتصادی، مالی و بانکی کشورهای عضو.
- بر طبق اساسنامه، بانک مؤظف است با کلیه منابع، سرمایه و امکانات خود به کمک اعضاء شتافته تا به اهداف فوق‌الذکر دست یابد.

عملیات بانک

عملیات بانک توسعه اسلامی را می‌توان در سه قسمت: تأمین مالی پروژه‌ها، تأمین مالی مبادلات تجاری و عملیات کمکهای ویژه طبقه‌بندی نمود.

۱- در قسمت تأمین پروژه‌ها بانک با استفاده از شیوه‌های وام، مشارکت در سرمایه، اجاره به شرط تملیک، فروش اقساطی، کمک فنی و اعطای خطوط اعتباری، اجرای پروژه‌های مختلف در کشورهای عضو را میسر می‌سازد.

۲- در قسمت تأمین مالی مبادلات تجاری، بانک با استفاده از سه شیوه مختلف که عبارتند از:

الف: عملیات تأمین مالی واردات^۱ (ITFO)

ب: صندوق تأمین مالی بلند مدت تجاری و Portfolio بانکهای اسلامی^۲ (IBP)

ج: تأمین مالی مبادلات تجاری میان کشورهای عضو.

۳- بانک با استفاده از حساب کمکهای ویژه، برنامه همکاری فنی و برنامه تحقیقات و مطالعات اقتصاد اسلامی را تأمین و حمایت می‌نماید. علاوه بر این با استفاده از این حساب به جوامع مسلمان در کشورهای غیر عضو و نیز به کشورهای عضوی که دچار بلایای طبیعی شده‌اند کمک می‌نماید.

بانک توسعه اسلامی طی مدت ۱۸ سال فعالیت خود قریب ۹ میلیارد دینار اسلامی در قالب شیوه‌های فوق‌الذکر جهت کمک به کشورهای عضو و جوامع مسلمان در کشورهای غیر عضو به تصویب رسانیده است.

بانک جهت حمایت از صادرات و صادرکنندگان کشورهای عضو علاوه بر معرفی صندوق تأمین مالی بلند مدت تجاری، با همکاری کمیته دائمی همکاریهای اقتصادی و تجاری سازمان کنفرانس اسلامی (COMCEC) و برگزاری نشستهای متعدد کارشناسی، «اساسنامه شرکت تضمین سرمایه‌گذاری و بیمه اعتبارات صادراتی» را تدوین نمود. اساسنامه مذکور در شانزدهمین اجلاس هیأت عامل بانک به تصویب رسید و اقدامات قانونی و اداری لازم جهت تأسیس این شرکت بیمه به عنوان یک نهاد تابعه بانک در حال انجام است.

بانک توسعه اسلامی تاکنون حدود ۱۲۶/۷۵ میلیون دلار جهت پروژه‌های مختلف عمرانی ج. ا. ایران و واردات بعضی کالاهای اساسی تصویب نموده است. از این مبلغ حدود ۶/۲ میلیون دلار به صورت بلاعوض می‌باشد که ۵ میلیون دلار آن برای بازسازی مدارس تخریب شده در اثر زلزله و همچنین ۱/۲ میلیون دلار برای کمک به آوارگان عراقی مستقر در ایران تخصیص یافته است.

عملیات تأمین مالی واردات به منظور فراهم کردن ابزاری جهت به کارگیری منابع مازاد بانک در سال ۱۹۷۷ شروع شد. چون بانکها و مؤسسات مالی برای به کار گرفتن منابع خود بر طبق اصول شریعت و از طریق شکل متعارفی که به ضوابط: ایمنی، قابلیت تبدیل به نقدینگی و بازدهی را نیز داشته باشد، مدلی در اختیار نداشتند پس از تحقیق بسیار تأمین مالی تجارت خارجی طرح بسیار مناسبی برای نیل به این هدف شناخته شد.

در همان زمان این سیاست نیز در نظر گرفته شد که فراهم کردن ارز خارجی مورد نیاز برای واردات کشورهای عضو باید در حالی که باعث افزایش حجم تجارت میان کشورهای عضو می شود تأثیر توسعه‌ای نیز داشته است. تأمین مالی واردات عبارت است از خرید کالاها و فروش اقساطی مجدد آنها به کشورهای متقاضی در مقابل دریافت سود.

اهداف طرح تأمین مالی واردات به قرار زیر است:

۱- استفاده از این ابزار به عنوان وسیله‌ای در جهت استفاده از نقدینگی مازاد بانک بر طبق اصول شریعت و کسب درآمد برای بانک.

۲- کمک به کشورهای عضو در تلاشهایشان جهت توسعه اقتصادی از طریق واردات کالاهائی که اثر توسعه‌ای دارند.

۳- افزایش حجم تجارت میان کشورهای عضو.

کالاهای واجد شرایط: با توجه به طبیعت کوتاه مدت منابعی که تجهیز و استفاده می شوند، تأمین مالی واردات عمدتاً برای واردات کالاهای توسعه‌ای مثل کودهای شیمیایی، محصولات پالایش شده نفتی، نفت کوره، سیمان، نفت خام، محصولات چتائی، مواد خام طبیعی، کالاهای واسطه‌ای صنعتی و مصالح ساختمانی استفاده می شود. البته بانک در مورد کالاهای مشمول این طرح انعطاف لازم را دارد. تسهیلات کوتاه مدت برای واردات کالاهائی در نظر گرفته می شود که جنبه توسعه‌ای دارند و پیشنهاد نوع کالا بستگی به نظر کشور عضو دارد. با توجه به لزوم حفظ انعطاف پذیری، عملاً لیست مصوبی از کالاها وجود ندارد، متناسب با منابع در دسترس و قصد بانک مبنی بر جذب سپرده‌های بیشتر، این طرح ممکن است شامل کالاهای اساسی مصرفی، به خصوص اقلام اساسی مواد غذایی نیز بشود.

۱- اولویت دادن به کشورهای عضو

کالاهائی که مشمول تأمین مالی واردات می شوند باید در بازار رقابتی بین‌المللی، شامل کشورهای عضو، عرضه شوند. کشور وارد کننده می تواند کالاهای مورد نظر را خود به طور مستقیم از دیگر کشورهای عضو وارد کند.

به علاوه اگر براساس مناقصه بین‌المللی تمام شرایط عرضه کالا بین کشور عضو و کشور غیر عضو برابر باشد، اولویت به عرضه کنندگان کشورهای عضو داده می شود.

۲- اولویت دادن به عرضه مستقیم

عرضه کالاهای واجد شرایط از یک کشور عضو به دیگر کشور عضو باید مستقیماً صورت گیرد. برای نیل به این هدف استفاده از شیوه‌های زیر، عرضه مستقیم بین کشورها تلقی می شود:

۱- عرضه باید بدون واسطه انجام گرفته و نباید به صورت انتقال از یک وسیله حمل و به وسیله دیگر، توسط مؤسسات صادر کننده در کشور صادر کننده به مؤسسات وارد کننده در کشور واردکننده صورت پذیرد.

۲- عرضه باید بدون انتقال از یک وسیله حمل و نقل به وسیله دیگر صورت گیرد. اما می تواند از طریق یک شرکت خارجی که به وسیله مؤسسه صادراتی کشور صادر کننده برای افزایش یا تسهیل فروش صادرات کالاهای مشمول بکار گرفته شده است صورت پذیرد.

۳- عرضه از طریق تحویل کالا از انبارهایی که شرکت مستقیم کشور عضو، در کشور دیگری، به هدف تسهیل فزاینده و بازاریابی به خدمت گرفته شده باشد.

۴- در صورتی که هیچیک از طرفین (منظور کشور وارد کنند و صادر کننده است) نتوانند امکان انجام معامله یا حمل و نقل را فراهم آورند، آنگاه عرضه کالا توسط واسطه‌ای که کالاها را به صورت FOB خریداری و به صورت CIF یا C & F به کشور وارد کننده بفروشند، نیز قابل قبول خواهد بود.

پرداخت: اغلب مبالغی که طبق عملیات تأمین مالی واردات تصویب می شود از طریق اعتبار اسنادی یا اسناد وصولی (براند وصولی) به عرضه کننده این کالاها پرداخت می شود. پرداخت ممکن است به مؤسسه ذی نفع در کشور دریافت کننده کالا نیز

صورت بگیرد مشروط به این که قبلاً در مقابل حمل کالاها از طرف مؤسسه ذی نفع وجوه مربوط به فروشنده پرداخت شده باشد.

محدودیت زمانی استفاده از منابع مصوب: به منظور تسریع در استفاده از مبالغ مصوب، ضرب الاجلهای زیر باید رعایت شود:

الف: کشورهای دریافت کننده‌ای که براساس اعتبار اسنادی عمل می‌کنند، باید حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب هیأت مدیره اجرایی، اعتبار اسنادی (L/C) لازم را گشایش نمایند. در موردی که کشور دریافت کننده عضو نتواند در ظرف مدت سه ماه گشایش اعتبار کند، بانک با ارسال یک اخطار، سه هفته فرصت خواهد داد. در صورتی که اعتبار اسنادی در پایان این مهلت گشایش نیابد، عملیات فسخ شده تلقی می‌شود.

ب: در مورد کشورهای که از وسیله پرداخت فوق‌الذکر استفاده نمی‌کنند، باید حداکثر پس از طی شش ماه از تاریخ تصویب، پرداخت آغاز گردد. در این مورد چنانچه پرداخت ظرف مدت شش ماه مزبور شروع نشود، بانک با ارسال یک اخطاریه، سه هفته فرصت خواهد داد. در صورت عدم شروع فزاینده پرداخت مزبور و با خاتمه این مهلت تسهیلات موصوف فسخ شده تلقی می‌گردد.

دوره تکمیلی پرداخت	دوره بازپرداخت	کل دوره اجرای عملیات ماه
۹	۹	۱۸
۱۲	۱۲	۲۴
۱۵	۱۵	۳۰
۱۵	۱۸	۳۳
۱۸	۲۴	۴۲

جدول دوره پرداخت و بازپرداخت مبالغ مصوب

در موردی که استفاده از تسهیلات مصوب به تأخیر افتد و مدیریت بانک تشخیص دهد که این امر خارج از کنترل کشور دریافت کننده تسهیلات بوده، رئیس بانک سه ماه و یا در صورت لزوم بیش از سه ماه به مدت فوق اضافه می‌کند، در صورتی که در این مدت هم استفاده از تسهیلات انجام نشود، عملیات خود بخود باطل می‌شود.

سود: سود این عملیات به وسیله هیأت مدیره اجرایی مشخص شده و میزان آن به مقتضای زمان، مورد بررسی و تجدید نظر قرار می‌گیرد. در حال حاضر در صورتی که واردات از کشورهای عضو

صورت پذیرد ۷ درصد قیمت کل واردات و در صورت استفاده از عرضه کنندگان کالا در کشورهای غیر عضو ۷/۵ درصد قیمت کل به عنوان سود توسط بانک محاسبه و اخذ می‌گردد. در صورت بازپرداخت به موقع تسهیلات دریافتی تخفیف خوش حسابی معادل ۱۵ درصد سود منظور خواهد شد.

تقاضای عملیات تأمین مالی واردات: متقاضیان تسهیلات می‌توانند به منظور ارائه تقاضای تسهیلات تأمین مالی واردات از طریق مجرای رسمی ارتباطی به وسیله ارسال نامه یا تلکس مستقیماً از بانک درخواست تسهیلات کنند. این درخواست که خطاب به رئیس بانک است باید شامل نام، آدرس پستی و شماره تلکس مؤسسه ذی نفع، کالاهای مورد درخواست، منبع عرضه سنتی، مقدار، مشخصات فنی، قیمت واحد و قیمت کل بر حسب دلار و دوره تحویل باشد. هر تقاضا نامه به وسیله قسمت مربوطه و سپس به وسیله مدیریت بررسی می‌شود. آنگاه مدیریت در خصوص ارائه درخواست به هیأت مدیره اجرایی اتخاذ تصمیم می‌نماید. سپس شرایط مصوب استفاده از تسهیلات به وسیله تلکس به عضو هیأت عامل کشور دریافت کننده تسهیلات اطلاع داده می‌شود و براساس قبول شرایط مذکور عملیات مربوطه اجراء و گزارش آن توسط رئیس بانک تهیه و به هیأت مدیره اجرایی تسلیم می‌شود.

میزان تسهیلات تصویب شده برای پروژه‌ها و عملیات تجاری: پروژه‌های مختلفی در راستای توسعه اقتصادی ج. ا. ایران به بانک معرفی شده که تعدادی از آنها به تصویب هیأت مدیره اجرایی بانک رسیده و تعدادی دیگر در مراحل مختلف تأمین مالی می‌باشد.

علاوه بر تسهیلات فوق‌الذکر بانک چندین فقره تسهیلات تجاری نیز جهت دستگاههای مختلف ایران تصویب نموده و تعدادی نیز در حال بررسی جهت تصویب می‌باشد.

ردیف	نام دستگاه استفاده کننده	مبلغ تصویبی (میلیون دلار)
۱	سیمان سفید ساوه	۲۸/۳۵
۲	شرکت توسعه نیشکر (ماشین آلات سنگین)	۸/۴
۳	وزارت آموزش و پرورش	۱۴/۸۰
	جمع کل مبالغ تصویبی برای پروژه‌ها	۵۱/۵۵

تسهیلات تصویب شده جهت پروژه‌ها

ردیف	نام دستگاه متقاضی (پروژه)	هزینه ارزی (میلیون دلار)
۱	دانشگاه صنعتی شریف	۸/۵
۲	سازمان گسترش (کارخانه دیسک و صفحه کلاچ)	۱۵
۳	شرکت شیلات (پرورش میگو)	۳
۴	سازمان صدا و سیما (بیمارستان و دانشکده)	۶۰
۵	شرکت توسعه نیشکر خوزستان (لوله های آبیاری، موتور پمپهای ایستگاه های پمپاژ)	۲۵
۶	شرکت تولیدی و صنعتی دیلمان	۱۰
۷	شرکت فولاد ایران	۵
۸	جهاد سازندگی (دستگاه های حفاری)	۱

تسهیلات درخواستی و در دست اقدام

ردیف	نام متقاضی	نوع کالای وارداتی	قیمت کل (میلیون دلار)
۱	وزارت معادن و فلزات	سنگ آهن	۳۳
۲	شرکت صنعتی فولاد اهواز	قطعات یدکی	۲۰
۲	وزارت راه و ترابری	شبکه رادیویی	—
—	راه آهن ج.ا. ایران	قطعات یدکی	—
—	سازمان بنادر و کشتیرانی	جرثقیل موبیل	—

تسهیلات تجاری درخواستی و در دست اقدام

ردیف	نام دستگاه استفاده کننده	مبلغ اعطایی (میلیون دلار)
۱	وزارت آموزش و پرورش (سازمان بازسازی مدارس)	۵
۲	جمعیت هلال احمر ج.ا. ایران	۱/۲
	جمع کل مبالغ تصویبی به صورت بلاعوض	۶/۲

کمکهای بلاعوض تصویب شده

نام دستگاه استفاده کننده	نام کالای وارداتی	مبلغ تصویبی (میلیون دلار)
وزارت معادن و فلزات	شمش فولاد	۱۵
گروه ملی صنعتی فولاد ایران	شمش فولاد	۱۰
گروه ملی صنعتی فولاد ایران	شمش فولاد	۱۴
گروه ملی صنعتی فولاد ایران	شمش فولاد	۱۰
گروه ملی صنعتی فولاد ایران	شمش فولاد	۵
گروه ملی صنعتی فولاد ایران	شمش فولاد	۱۵
جمع		۶۹

تسهیلات تجاری تصویب شده

توضیح: «این تسهیلات به علت استفاده نشدن در موعد مقرر باطل گشت.»

خارجی به ارزش کلی ۲۸۸۶۰۷۴ میلیون دلار آمریکا را تصویب کرده است.

طرح سرمایه گذاری بلند مدت برای تجارت (LTIFS) طبق پیشنهاد کمیته دائمی اقتصاد و همکاری بازرگانی سازمان کنفرانس اسلامی تأسیس شد. هدف اصلی این طرح ترویج تجارت در میان کشورهای عضو از طریق تکیه بر صادرات تولید غیر مرسوم بود. تا پایان سال ۱۳۶۰ (۱۴۱۲ ه. ق) ۸۱ پروژه صادراتی که ارزشی معادل ۱۴۹ میلیون دلار آمریکا دارد در چهارچوب این طرح تصویب شده است.

کمکهای مالی فنی: کمکهای فنی بانک توسعه اسلامی رابطه نزدیکی با عملیات سرمایه گذاری آن دارد. هدف آن کمک به کشورهای عضو برای شناسایی و تهیه برنامه های عملی از طریق سرمایه گذاری در مطالعات اولیه پروژه های گوناگون مهندسی، طرحهای فنی، خدمات مشورتی و تهیه مدارک مناقصه است. در فاصله سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۰ مبلغی معادل ۸۷/۰۴ میلیون

بررسی عملکرد ۱۸ ساله بانک توسعه اسلامی

برنامه ها و پروژه ها: بانک توسعه اسلامی تا ۱۵ آبان ۱۳۷۱ (پایان ربیع الثانی ۱۴۱۲ ه. ق ۶ نوامبر ۱۹۹۱ میلادی) مبلغ ۹ میلیارد دینار اسلامی معادل ۱۱ میلیارد دلار آمریکایی برای ۱۴۰۸ پروژه در ۴۲ کشور عضو تصویب کرده است که شامل سرمایه گذاری تجاری (واردات و صادرات)، مؤسسه بانکهای اسلامی و عملیات کمکهای مخصوص می شود. اولویت بانک، سرمایه گذاری در پروژه های کشاورزی و تأمین مواد غذایی کشورهای عضو است. تأمین منابع مالی برای واردات: بانک توسعه اسلامی در سال ۱۳۵۵ «برنامه سرمایه گذاری برای واردات» را آغاز کرد تا کشورهای عضو بتوانند کالاهایی را که برای توسعه به آن نیازمندند، به دست بیاورند. یکی از اهداف این برنامه گسترش تجارت بین کشورهای عضو برای افزایش همکاری میان آنها بود.

مؤسسه بانکهای اسلامی (IDB)، با همکاری بانکهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تأسیس شد. این مؤسسه صندوق مخصوصی است که توسط بانک توسعه اسلامی به صورت مضاربه اداره می شود و تاکنون بیش از ۵۵ وام و سرمایه گذاری تجارت

دینار اسلامی (۱۰۵/۷۴ میلیون دلار آمریکایی) در این راستا تصویب شده است.

کمک به اعضاء کمتر توسعه یافته: بانک وامهای خود را اساساً به برنامه‌های زیربنایی کشورهای عضو اختصاص می‌دهد. از آنجایی که این وامها قرض‌الحسنه هستند، بانک توسعه اسلامی هزینه بسیار کمی برای خدماتش دریافت می‌کند تا بتواند هزینه‌های اداری را جبران کند. زمان بازپرداخت وامها ۱۵ تا ۲۵ ساله است. آن دسته از کشورهای عضو که کمترین درصد توسعه را دارند، معمولاً از حداکثر زمان بازپرداخت استفاده می‌کنند. علاوه بر این بانک توسعه اسلامی ارجحیت را به کشورهای عضو

که کمترین درصد توسعه را دارند می‌دهد تا از پروژه‌ها و برنامه‌های آنها حمایت کند. در اهدای کمکهای فنی خود، بانک توجه خاصی به احتیاجات و نیازمندیهای کشورهای کمتر توسعه یافته عضو دارد. ۴۸ درصد از کل وامهای بانک که معادل ۴۱ میلیون دینار اسلامی (۴۶ میلیون دلار آمریکا) است به این کشورها داده شده است.

کمک به مناطق محروم: بانک توسعه اسلامی از سال ۱۳۶۵ توجه خاصی به مناطق محروم کشورهای عضو کرده است تا بتواند به رشد و توسعه و خودکفائی برسند.

حساب کمکهای ویژه: براساس مصوبه هیأت عامل بانک توسعه

ردیف	کشورهای عضو	مبالغ تصویب شده توسط IDB	ردیف	کشورهای عضو	مبالغ تصویب شده توسط IDB
۱	پاکستان	۱۴۸۱/۷۵	۲۳	گینه	۱۱۵/۵۴
۲	ترکیه	۱۳۶۰/۹۴	۲۴	مالی	۸۷/۲۱
۳	الجزایر	۱۳۵۰/۳۶	۲۵	موریتانی	۹۴/۸۱
۴	مراکش	۸۸۲/۹۷	۲۶	فلسطین	۴۵/۸۷
۵	اردن	۶۷۷/۲۹	۲۷	سومالی	۷۵/۲۷
۶	یمن	۵۴۴/۶۳	۲۸	سودان	۲۱۴/۱۵
۷	بنگلادش	۷۱۶/۸۱	۲۹	اوگاندا	۴۶/۷۴
۸	مصر	۳۳۰/۲۷	۳۰	بحرین	۶۱/۱۱
۹	لیبی	۳۹۳/۷۸	۳۱	بنین	۴۹/۹۱
۱۰	نیجر	۱۶۷/۰۲	۳۲	گابن	۲۹/۳۵
۱۱	عمان	۱۵۱/۹۵	۳۳	گامبیا	۲۳/۸۴
۱۲	سنگال	۱۶۸/۳۴	۳۴	گینه بیسائو	۲۰/۱۶
۱۳	عربستان سعودی	۱۲۵/۶۶	۳۵	لبنان	۳۵
۱۴	سوریه	۱۴۵/۵۸	۳۶	امارات متحده عربی	۳۰/۳۵
۱۵	تونس	۵۰۶/۴۶	۳۷	سیرالئون	۱۲/۵۶
۱۶	اندونزی	۸۵/۳۹	۳۸	قطر	۱۰
۱۷	ایران	۱۰۶/۹۰	۳۹	مالدیو	۱۲/۵۰
۱۸	عراق	۳۶۵/۱۰	۴۰	کویت	۷/۵۱
۱۹	کویت	۶۷۷/۲۹	۴۱	کومور	۲۰/۱۳
۲۰	مالزی	۱۲۷/۱۷	۴۲	جیبوتی	۱۰/۰۳
۲۱	بورکینافاسو	۶۹/۰۱	۴۳	چاد	۲۵/۰۲
۲۲	کامرون	۵۴/۷۲	۴۴	افغانستان	۰/۷۵

جدول میزان تسهیلات مالی تصویب شده به تفکیک کشورهای عضو (۱۹۹۲-۱۹۷۵)

اسلامی در سومین اجلاس سالانه ۱۳۵۷ برای اهداف زیر می‌توان از حساب کمکهای مالی مخصوص بهره‌برداری کرد:

۱- آموزش و تحقیق برای کمک و راهنمایی کشورهای عضو تا بتوانند اقتصاد و فعالیتهای بانکی و سرمایه‌گذاری خود را با اصول شریعت هماهنگ کنند.

۲- امداد و کمک رسانی به شکل کالا و خدمات مناسب به کشورهای عضو و اجتماعات مسلمان که گرفتار مصیبتها و فجایع طبیعی می‌شوند.

۳- کمک مالی به کشورهای عضو برای پیشرفت اهداف اسلامی.

۴- کمک مالی به منظور اصلاح و بهبود شرایط اجتماعی - اقتصادی اجتماعات مسلمان کشورهای غیر عضو.

تاکنون ۲۸۷/۸۶ میلیون دینار اسلامی (۳۳۰/۷۷ میلیون دلار آمریکا) صرف اهداف فوق شده است. از این مبلغ ۲۰۱/۳۹ میلیون دینار اسلامی صرف ۸۲ پروژه در تعدادی از کشورهای عضو شده و مبلغ ۸۵/۵۵ میلیون دینار اسلامی (۹۷/۱۸ میلیون دلار آمریکا) صرف ۱۱۸ پروژه در اجتماعات مسلمان غیر عضو شده است.

در سال ۱۳۶۲ مبلغ ۴۹/۰۲ میلیون دینار اسلامی (۵۰ میلیون دلار آمریکا) طبق تصویب هیأت عامل بانک به کشورهای عضو در آفریقا اختصاص داده شد تا با استفاده از آن با خشکسالی مقابله کنند.

در سال ۱۳۶۸ مبلغی معادل ۵ میلیون دلار آمریکا برای تهیه ابزار آزمایشگاهی، یخچال، مواد شیمیایی، لوازم سمپاشی و کارمزد متخصصین برای کنترل نوعی آفت گیاهی که هشت کشور عضو آفریقای گرفتار آن شده بودند تخصیص یافت. از این مبلغ تاکنون ۲/۹۳۵ میلیون دلار خرج شده است. بانک توسعه اسلامی به تلاشهای خود ادامه می‌دهد تا این آفت از میان برداشته شود.

در سال ۱۳۶۹ مقدار زیادی از کمک تخصیص یافته صرف کمک رسانی به قربانیان حوادث طبیعی در کشورهای عضو شد. ایران مبلغی معادل ۱۰ میلیون دلار آمریکایی به صورت وام برای بازسازی مدارس ویران شده در زلزله شمال کشور از این صندوق دریافت کرد. برای قربانیان گردباد بنگلادش مبلغی معادل ۵ میلیون دلار آمریکا به صورت وام دولتی اختصاص داده شد. پناهندگان عراقی در ایران و ترکیه نیز ۲ میلیون دلار دریافت

کرده‌اند.

همکاری فنی: بانک توسعه اسلامی برنامه همکاری فنی را که در سال ۱۹۸۳ تأسیس شده هدایت می‌کند. این برنامه طوری طرح شده که استعدادهای فنی کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی را از طریق تشویق همکاری، مبادله تجربه‌ها و تخصصها و مهارتها بسیج کند. بانک تا سال ۱۳۷۰ برای اجرای ۲۳۰ پروژه این برنامه، مبلغ ۴/۳ میلیون دلار آمریکا را تصویب کرد. این مبلغ شامل استخدام ۶۳ متخصص، آموزش ۹۰ نفر هنگام کار و سازماندهی ۶۷ سمینار می‌شود و ۲۱۸۱ عضو از ۳۷ کشور عضو در آن شرکت کرده‌اند.

بانک توسعه اسلامی که هدف اصلی آن توسعه و وحدت کشورهای اسلامی است، در اجلاس تهران، کشورهای تازه استقلال یافته مسلمان را به عنوان میهمان پذیرفت. از جمهوریهای ازبکستان، قزاقستان، تاجیکستان، بوسنی و هرزگوین و آلبانی دعوت شد تا ناظر اجلاس تهران باشند. جمهوری آذربایجان که سال گذشته به عضویت بانک در آمد امسال بعنوان تازه‌ترین عضو بانک در تهران حضور یافت. مذاکراتی هم در جریان بود تا جمهوری ترکمنستان به عضویت بانک در آید. به این ترتیب بانک در اجلاس تهران قدم دیگری در راه وحدت جهان اسلام برداشت.

اجلاس هفدهم بانک توسعه اسلامی در تهران، در شرایطی برگزار شد که «شرایط کنونی اقتصاد جهانی و روابط شمال - جنوب موجب وخیم‌تر شدن رابطه متبادله تجاری، افزایش کسری بودجه و دیون خارجی کشورهای اسلامی شده است» و در نتیجه اجلاس تهران فرصت مغتنمی بود که راههای مقابله با تأثیرات منفی این تحولات در اقتصاد جهانی، مورد بحث و مذاکره قرار بگیرد. هدف این گردهمایی‌ها و در مرکز آنها اجلاس هیأت عامل بانک، هموار کردن چشم انداز وحدت و کمک به رشد و توسعه کشورهای اسلامی است. هدفی که در طول ۱۸ سال فعالیت بانک توسعه اسلامی همواره دنبال شده است.

مؤسسه اسلامی تحقیقات و آموزش

مؤسسه پژوهش و آموزشهای اسلامی از ارگانهای رسمی بانک توسعه اسلامی است که اختصاصاً به برنامه‌های پژوهشی، آموزشی و اطلاعاتی دارد هدف مؤسسه پژوهشی و آموزشی

این طرح را گرفته‌اند، بپردازد.

پانویسها:

1- Import trade Financing operation (ITFO)

2- Islam Banks portfolio (IBP)

Portfolio در معانی زیر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

الف: صورت اوراق بهادار مورد تملک یک فرد یا مؤسسه مالی

ب: خزانه داری درآمد و موجودی دارائی‌های مالی

ج: دارائی به صورت سهم و اوراق بهادار، موجودی

د: در اینجا به معنای مجموع بانکهای کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی است.

منابع:

1- THE ISLAMIC DEVELOPMENT BAKN A CACE STUDY OF ISLAMIC CORPERATION BY S. A. MEENAI 1989 KEGAN PAUL INTERNATIONAL LONDON AND NEW YOURK.

۲- معاونت امور بین‌الملل وزارت اقتصاد و دارائی، گزارش روزانه هفدهمین

اجلاس بانک توسعه اسلامی - شماره‌های ۱، ۲، ۳، ۴ آبان ماه ۱۳۷۱.

۳- معاونت امور بین‌الملل وزارت اقتصاد و دارائی، آشنائی با بانک توسعه

اسلامی.

۴- بانک توسعه صادرات، آشنائی با طرح صندوق تأمین مالی بلند مدت،

مرداد ماه سال ۱۳۷۱.

۵- بانک توسعه اسلامی، گزارش سالانه، سال ۹۲-۱۹۹۱.

۶- بانک توسعه اسلامی، فهرست پروژه‌های مصوب، اکتبر ۱۹۹۲.

اسلامی به عهده گرفتن تحقیقات مقدماتی و کاربردی برای تطبیق فعالیت‌های اقتصادی، مالی و بانکداری کشورهای مسلمان نشین بر مبنای شریعت اسلام است. هدف دیگر مؤسسه، افزایش کادر تخصصی برای تحقیقات اقتصادی و بانکداری اسلامی و افزایش وسائل آموزشی برای کارمندان است که در فعالیتهای توسعه کشورهای عضو فعالند. این مؤسسه آموزشی و پژوهشی اسلامی در سال ۱۳۶۳ در دو بخش پژوهش و آموزش شروع به فعالیت کرد و تا پایان سال ۱۳۶۹ علاوه بر ۱۶ کتاب و ۱۲ گزارش تحقیقاتی، ۲۶ کتاب تحقیقاتی هم منتشر ساخت.

این مؤسسه پژوهشی و آموزشی اسلامی ۳۱ سمینار در مورد اقتصاد اسلامی و موضوعات مربوطه برپا کرد که شرکت‌کنندگان و دانشجویان بسیاری از آنها استفاده بردند، علاوه بر آن، بیست و شش برنامه آموزشی سازمان داده شده که در حدود ۵۰۰ نفر از کارکنان عضو مؤسسات ملی تأمین سرمایه برای توسعه (NDFI) و نهادهای دیگر توسعه از آن سود بردند.

مؤسسه پژوهشی و آموزشی اسلامی در حال حاضر مرکز اطلاعاتی نمونه‌ای را بر مبنای آخرین تکنولوژی خدمات اطلاعات برای کشورهای عضو فراهم می‌سازد. توسعه مراکز اطلاعاتی مربوط به تجارت، صنعت و اقتصاد اسلامی و حوزه‌های دیگر هم در دست اقدام است.

از برنامه‌های اساسی دیگر که در دست اجراء می‌باشد، ایجاد شبکه سیستم اطلاعاتی برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی است.

وامهای تحصیلی: وامهای تحصیلی بانک که برای محصلین ممتاز از حساب کمکهای ویژه پرداخت می‌شود به شرح ذیل است:

از آغاز پرداخت وام تحصیلی در سال ۱۳۶۲ تا امروز به ۱۸۶۶ دانشجوی مرد و زن از اجتماعات مسلمان ۳۱ کشور غیر عضو، وام تحصیلی داده شده است.

تاکنون در حدود ۱۷۰۹ نفر (زن و مرد) در کشورهای مسلمان از این وام استفاده کرده‌اند و ۳۴۱ دانشجو هم در رشته‌های پزشکی، مهندسی و غیره فارغ‌التحصیل شده‌اند.

بانک توسعه اسلامی، همچنین در نظر دارد با اختصاص دادن بورسیه‌هایی زمینه را برای ادامه تحصیلات سطوح بالاتر دانشجویان مستعد فراهم بیاورد. بانک مبلغ ۱۰ میلیون دلار برای این طرح تصویب کرده تا هزینه‌های پژوهشگرانی که وام تحصیلی